

Terviseseisund ja tervishoiuteenuste kasutamine

Kati Karelson

Tervise Arengu Instituut

SHARE küsitlejate koolitused jaanuaris 2015

TALLINNA ÜLIKOOL
Eesti Demograafia Instituut

Tervise valdkonna teemad SHARE-s

(põhiankeedis ja elu lõpu intervjuus)

▶ Terviseseisund

- ▶ terviseseisund ja arsti poolt diagnoositud haigused
- ▶ terviseprobleemidest põhjustatud piirangud igapäevategevustes
- ▶ emotsionaalse enesetunne ja vaimne tervis – Ardo Matsi

▶ Tervisekäitumine (suitsetamine, alkoholi tarbimine, füüsiline aktiivsus, toitumine) – Ardo Matsi

▶ Ravimite kasutamine ja kulud

▶ Arstiabi kasutamine ja kulud

- ▶ sh haiglaravi, **ambulaatorne arstiabi**

▶ Isikuhooldus – terviseprobleemidest tingitud vajadus sotsiaalhoolekande teenuste järele

▶ Hooldekodus viibimine – sotsiaalhoolekande teenus

Tervise valdkonna teemad SHARE-s

(põhiankeedis ja elu lõpu intervjuus)

- ▶ **Kodu kohandamine vastavalt vastaja/tema leibkonna liikme terviseseisundile ja vajadustele**
 - ▶ erivajadustele kohandatud kodu (erivahendid: kaldpinnad, häirenupp, käsipuud jne)
- ▶ **Sõrme otsast vereproovi võtmine** - Kaia Laidra
- ▶ **Elu lõpu intervjuu**
 - ▶ lahkunu peamine surmapõhjus
 - ▶ haigusepisoodid surma-aastal, tervishoiuteenuste kasutamine (haiglas, hooldekodus, hospiitsis viibimine surma-aastal jne) ning kulud
 - ▶ lahkunu võimekus tegeleda igapäevategevustega, nn funktsionaalne võimekus (söömine, riietumine, tualetiskäimine)

Selle värviga on slaididel esile toodud uued teemad/küsimused

uuringu käesolevas laines

TALLINNA ÜLIKOOL

Eesti Demograafia Instituut

Tervise seisund (1)

- ▶ Üldiseid küsimusi 2

1) **tervisele antav hinnang** – kuidas vastaja hindab oma tervist üldiselt (ka asendusvastaja)

2) **pikaajaliste terviseprobleemide olemasolu** (sh arvesse tuleb võtta ka vaimse tervise probleeme)

- ▶ ei vaja selgitust või arutlemist
- ▶ spontaanne vastus (esimene, mis pähe tuleb)

▶ **Perioodid, millele viidatakse tervise seisundi küsimustes**

- ▶ alates eelmisest küsitlusest, viimased 12 kuud, 6 kuud, 3 kuud, nädal (7 päeva)

Tervises seisund (2)

- ▶ Tervisest tingitud piirangud tegevustes, mida inimesed igapäevaselt teevad
 - ▶ **NB!** Ei viita tegevustele, mida vastaja iga päev teeb, sest tema tegevused võivad olla juba kohandatud olemasolevatele terviseprobleemidele

Tervises seisund (3)

- ▶ **Arsti poolt diagnoositud haigused/terviseprobleemid**
 - ▶ kõigepealt küsitakse kõigi loetelus toodud terviseprobleemide kohta
 - ▶ seejärel küsitakse (uuesti) 3 raskema haiguse kohta (insult, infarkt, vähk) – kas neid on esinenud alates eelmisest küsitluskorrast
 - ▶ samuti küsitakse üle need haigused, mis vastajal olid eelmise küsitluslaine ajal, kuid mida ta nüüd ei maini
 - ▶ mõeldud nii neid, mida ravitakse küsitluse ajal (näiteks ravimite võtmine) kui ka neid, mida ei ravita, kuid teevad vastajale muret

NB! Kui vastajal ei ole diagnoositud reumatoidartriiti (vastus nr 19), kuid ta ütleb, et tal on reuma või radikuliit, siis vastus nr 20 (osteoartriit, osteoartrroos või muu reumaatiline haigus). Kui tegemist on valuga seljas ja selle kiirgumisega kätte või jalga, siis „Muu, mida pole nimetatud“.

Tervise seisund (4)

▶ Seisundid

- ▶ patsiendi enesetunne (näiteks vaimne kurnatus, sage kukkumine, **hirm kukkuda**, teadvuse kaotus, väsimus), ei pea olema seotud arsti diagnoosiga

▶ Valu keha erinevates piirkondades

- ▶ küsimus on valu kohta erinevates piirkondades ja seejärel täpsemalt liigesevalude esinemise kohta viimase kuue kuu jooksul. Erinevad liigesevalud takistavad inimese toimetulekut, sh pärsivad töötamist.

▶ Terviseprobleemidest põhjustatud raskused erinevate tegevustega ja abi olemasolu

- ▶ näiteks voodist tõusmine, 100 m kõndimine jne.
- ▶ **NB!** raskused peavad kestma 3 kuud mitte terviseprobleem!

Tervises seisund (5)

- ▶ **Abivajadus nende tegevuste puhul, mis raskusi valmistavad**
 - ▶ sh abivahendite olemasolu ja kasutamine (käimisraam, käetoed, wc-poti kõrgendus jne)
- ▶ **Hammaste olemasolu**
 - ▶ kui palju puuduolevatest on asendatud proteesi vms-ga
- ▶ **Nägemine, kuulmine**
- ▶ **Prillide või kontaktläätsede kasutamine**
 - ▶ bifokaalsed – nendega näeb korraga nii lähedale kui kaugemale, st ei pea kasutama erinevaid prille/kontaktläätsesid

Tervisekäitumine

(vt täpsemalt Ardo Matsi slaidid)

▶ **Suitsetamine**

- ▶ kas on kunagi elus suitsetanud/suitsetab praegu

▶ **Alkoholi tarbimine**

- ▶ alkoholi tarbimise sagedus ja kogused alkoholiühikutes
- ▶ alkoholiühiku näited kuvatakse küsitleja jaoks ekraanil vastava küsimuse juures

▶ **Füüsiline aktiivsus, toitumine**

- ▶ tugev või mõõdukas füüsiline aktiivsus – näited küsimuses.

▶ **Pikkus ja kaal**

- ▶ Küsitakse kehamassiindeksi arvutamiseks. Selle indeksi alusel jagunevad inimesed: alakaalus, normkaalus, ülekaalus olevateks.

Ravimite kasutamine ja kulud

- ▶ **Ravimite kasutamine vähemalt kord nädalas küsitlusele eelnenud nädala jooksul**
 - ▶ ei ole mõeldud ainult neid ravimeid, mida arst on välja kirjutanud või soovitanud
 - ▶ võivad olla ka käsimüügiravimid või arsti ettekirjutuseta võetavad ravimid
 - ▶ meid huvitab põhjus (terviseprobleem), miks ravimeid võetakse
- ▶ **Ravimitega seotud kulud viimasel 12 kuul**
 - ▶ Huvitab see osa, mida vastaja oma taskust on pidanud maksma nii **enda retseptiravimite** ja **endale ostetud käsimüügiravimite** eest kokku (omaosalus). Soodusravimite kohta info CTRL+F1.

Arstiabi kasutamine ja kulud (1)

▶ Arstiabi kasutamine

- ▶ eriarst, perearst, õde, hambaarst
- ▶ viimase 12 kuu jooksul - mitu korda on vastaja arstiga/õega rääkinud **oma tervisest**
- ▶ rääkimine arstiga \neq ainult silmast silma suhtlemine, arvesse läheb ka telefoni teel rääkimine, e-maili teel suhtlemine
- ▶ **NB!** Küsimus HC602 – ekraanil oleva INT teksti võiks ka vastajale öelda:

Arvestage ka telefoni-, e-posti või muid sarnaseid kontakte.

Arvestage nii pere- kui eriarstikülastusi, aga ka psühholoogide, homöopaatide, füsioterapeutide külastusi.

▶ Abivahendite ja –seadmete kasutamine

Arstiabi kasutamine ja kulud (2)

Mõistete selgitused (1)

- ▶ **hospiits** – hospiitsteenusele suunatakse haiged, kelle haigusele ei ole enam tervendavat ravi, kes vajavad palliatiivset sümptomeid leevendavat ravi, et tagada parim võimalik elukvaliteet. Sellisteks haigusteks on eelkõige vähk, kuid ka kopsuhaigused, südamehaigused, neeruhaigused, Alzheimeri tõbi, infarkt, kooma jne.
 - ▶ Eestis on hospiitsid 3 haigla juures: Ida-Tallinna Keskhaigla, Tartu Ülikooli Kliinikum, EELK Diakooniahaigla
- ▶ **homöopaatia** – on üks alternatiivmeditsiini harusid, mille eesmärgiks on stimuleerida keha enda loomulikku võimet end ise ravida. Homöopaatia põhimõte on *sarnane ravib sarnast*, st homöopaatilised ravimid (terakesed) kutsuvad ise esile olemasoleva haigusega sarnaseid sümptomeid.

Arstiabi kasutamine ja kulud (3)

Mõistete selgitused (2)

- ▶ **ambulaatorne arstiabi** – arstiabi, mille saamise käigus ei ole vaja, et inimene hospitaliseeritakse haiglasse vähemalt üheks ööks. Ambulaatorse vastand on statsionaarne. Statsionaarse arstiabi sünonüüm on haiglaravi – inimene jääb haiglasse vähemalt üheks ööks.
- ▶ **perearstiabi** – perearsti või pereõe abi kasutamine
- ▶ **eriarstiabi** – eriarstid on kõik arstid peale üldarsti või perearsti. Näiteks kirurg, silmaarst, kardioloog jne. Eriarstiabi puhul mõeldakse ambulatoorset eriarstiabi (eriarsti vastuvõtul käimine, uuringud jms). See tähendab, et isik ei olnud haiglaravil.

Arstiabi kasutamine ja kulud (4)

- ▶ **HC012: HAIGLARAVIL VIIBIMINE (sh psühhiaatria haiglas), kuid mitte hooldus- või taastusravihaiglas või haigla järelravi-, taastusravi ja hooldusravi osakonnas**
 - ▶ Haiglaravi (statsionaarne ravi) on see, kui patsient viibib haiglas vähemalt ühe öö
 - ▶ **NB!** Mitte segi ajada eriarsti vastuvõtul käimisega, sest haiglate juures on ka kliinikud, kus toimuvad eriarstide ambulatoorsed vastuvõtud
 - ▶ Küsitakse nii kordade arvu, mis on haiglas oldud kui ka ööde arvu, mis haiglas on viibitud. Näiteks 2 korda à 4 ööd, kokku 8 ööd)
- ▶ Hooldus- ja taastusravihaiglas viibimise kohta, samuti haigla järelravi-, hooldusravi- või taastusravi osakonnas või sanatooriumis viibimise kohta on küsimus HC064.

Arstiabi kasutamine ja kulud (5)

- ▶ **HC064: vähemalt 1 öö järelravil, hooldusravil või taastusravil viibimine, samuti sanatooriumis/spa-s viibimine, kus protseduurid kooskõlastab arst**
 - ▶ Siia alla kuuluvad nii hooldusravi- kui taastusravihaiglas viibimised või muude haiglate hooldusravi, taastusravi ja järelravi osakondades viibimised.
 - ▶ Veel kuulub siia sanatoorium/spa (pakub taastusravi), kus on ravil viibitud ja kus protseduurid kooskõlastab arst. Ei sobi spa-puhkused (lõõgastuspaketid), mis pole tervishoiuteenuse saamisega seotud. Sanatooriumite nimekirja leiata juhendist.
 - ▶ Siia alla ei käi hooldekodu, see on sotsiaalhoolekande teenus. Hooldekodus viibimist küsitakse eraldi.

Arstiabi kasutamine ja kulud (6)

▶ Oma taskust maksmine (omaosalus)

- ▶ meid huvitab see osa kulutustest, mida ei maksa või kompenseeri Haigekassa/muu tervisekindlustus
- ▶ üldiselt on Eesti elanike puhul Haigekassa tervisekindlustus, muu tervisekindlustuse (näiteks erakindlustus) osakaal jääb 1% ümber.
- ▶ Eesti elanikest pensionärid on kaetud Haigekassa kindlustusega
- ▶ [meid huvitab ka see summa, mida vastaja on maksnud arstile meelega]
- ▶ küsimused käivad vastaja poolt tervishoiuteenusele tehtud kulutuste kohta. Kui küsimuses ei ole öeldud teisiti, siis me ei soovi teada neid kulusid, mis näiteks tehti arstiabini jõudmiseks (transport arsti juurde ja tagasi vms).

Arstiabi kasutamine ja kulud (7)

- ▶ **Mõned näited omaosaluse kohta (Haigekassa hinnakirja järgi, vt ka CTRL+F1)**
 - ▶ Haiglaravi korral tuleb maksta voodipäevatasu: kuni 2,5 eurot, hooldusravi korral 7,38 eurot päevas. Tavaliselt tasutakse max 10 päeva eest.
 - ▶ Eriarstide visiiditasu on 5 eurot
 - ▶ Visiit perearsti juurde on tasuta, perearsti koduvisiit võib olla tasuline (kuni 5 eurot).

Erasektori pakutavate tervishoiuteenuse kasutamisel on need summad suuremad.

- ▶ Vanadus- või töövõimetuspensionärile hüvitab Haigekassa aastas 19,18 euro eest aastas hambaraviteenuseid ja iga kolme aasta järel 255,65 eurot hambaproteesidele kulunud summast.

Arstiabi kasutamine ja kulud (8)

- ▶ **Kulud abivahenditele, -seadmetele ja teraapiatele**
 - ▶ Oma taskust makstud summad abivahenditele või –seadmetele (ratastoolid, kargud, ortopeedilised abivahendid jne) ning teraapiliste vastuvõttude eest (homöopaadi, kiropraktiku, osteopaadi, psühhoterapeudi jne vastuvõttud)
- ▶ **Kulud ambulatoorsetele teenustele**

Isikuhooldus ja kulud

▶ Isikuhooldus – sotsiaalhoolekande teenused

- ▶ Hooldekodus viibimine – see ei ole sama, mis hooldusravihaigla, kuigi mitmed hooldekodud asuvad Eestis hooldusravihaiglaga samas hoones.
- ▶ Vastaja on terviseprobleemide tõttu kasutanud sotsiaalhoolekande teenuseid
- ▶ Sotsiaalhoolekande teenused on näiteks abi majapidamistöodes, sooja toidu toomine koju

▶ Hoolduskindlustus

- ▶ on mõeldud katma hooldusteenuseid. Tavaliselt katab see koduhooldust, toetatud elamist, sotsiaalhooldust, ravi hospiitsis, hooldekodus või vanadekodus
- ▶ Eestis riiklikul tasemel ei ole, võib-olla on mõnel vastajal erakindlustus

Kokkuvõte

- ▶ **Küsimuse ettelugemisel arvestage**, et mõne küsimuse puhul on vaja osa küsimusest teil endal **õiges käändes öelda**
- ▶ **Rõhutage perioode**, millele küsimuses viidatakse
- ▶ **Küsimused kulude kohta** - kui küsimuse sõnastuses ei ole „eurot“, siis on hea üle täpsustada, kas vastaja räägib kroonidest või eurodest
- ▶ **Kulude küsimusest keeldumise korral** kuvatakse ekraanile enamasti uus küsimus summade vahemikega. Eesmärk on mingigi orienteeruv summa saada vastajalt.
- ▶ **Asendusvastaja kasutamine** – kui asendusvastaja tunneb respondentit, teab tema terviseseisundit jm teemaga seotud aspekte. Asendusvastajat ei saa kasutada teatud moodulite puhul ja sellekohane info ilmub ka küsitluse ajal ekraanile.
- ▶ **CTRL+F1 küsitlusprogrammis** – on kindlasti abiks küsitlejale,

